

**Еволюція структурно-функціональних характеристик
доходів Державного бюджету України**

Славкова Алла Аркадіївна

кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, просп. Берестейський (Перемоги), 54/1, м.Київ, 03057, Україна,
e-mail: slavkova.a@kneu.edu.ua,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8337-8679>,

Scopus: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58248883000>

Ібрагімов Еміль Рустемович

аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, просп. Берестейський (Перемоги), 54/1, м.Київ, 03057, Україна, e-mail: emilibrahimov98@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4389-3455>

Прийнято: 05.02.2025| Опубліковано: 28.02.2025

***Анотація.** Мета статті полягає в дослідженні еволюції структурно-функціональних характеристик доходів Державного бюджету України, виявленні основних змін, що відбулися протягом різних етапів розвитку бюджетної системи країни, а також оцінці впливу цих змін на фінансову стабільність і розвиток держави. В роботі визначено, як зміни в економічній ситуації, політичних умовах і міжнародних відносинах впливають на*

структуру доходів, а також які фактори сприяють або ускладнюють ці трансформації.

Використано загальнонаукові методи дослідження (аналіз і синтез, індукція та дедукція, історичний і логічний методи), що дозволяє оцінити зміни, які відбулися в структурі доходів бюджету на різних етапах розвитку України. Методи дослідження включають аналіз законодавчих актів, які регулюють бюджетну систему України, а також порівняння етапів бюджетних реформ зі структурою доходів Державного бюджету.

Результати дослідження свідчать про суттєві зміни у структурі доходів Державного бюджету України, починаючи від централізованої моделі фінансування до сучасної системи, що активно включає зовнішні трансферти, міжнародні гранти та кредитування. З 1990-х років зміни в структурі доходів супроводжувалися адаптацією до міжнародних стандартів, впровадженням бюджетної класифікації, а також зростанням ролі зовнішнього фінансування у зв'язку з політичними і економічними кризами. Особливо важливими є доходи від Європейського Союзу та інших міжнародних партнерів, що стали важливою частиною доходної частини бюджету після 2022 року.

Висновки дослідження дозволяють стверджувати, що еволюція доходів Державного бюджету України є відображенням загальних економічних, політичних і соціальних трансформацій, які відбувалися в країні протягом її незалежності. Незважаючи на зміну джерел формування бюджету, його основна функція залишається незмінною – забезпечення фінансування державних потреб. Водночас структура доходів зазнала суттєвих змін: від централізованої моделі 1990-х років вона поступово трансформувалася в більш прозору та збалансовану систему. Зокрема, було розмежовано доходи між рівнями влади, здійснено адаптацію до міжнародних стандартів, а також значно зросла роль податкових надходжень і міжнародної фінансової підтримки.

Ключові слова: *доходи Державного бюджету, бюджетна система, бюджетні реформи, податкові надходження, неподаткові надходження, економічні трансформації, зовнішні трансферти.*

Evolution of Structural and Functional Characteristics of the State Budget Revenues of Ukraine

Alla Slavkova

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Viktor Fedosov Department of Finance, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Beresteyskyi (Pompeogy) Ave., 54/1, Kyiv, 03057, Ukraine,
e-mail: slavkova.a@kneu.edu.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8337-8679>,
Scopus: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58248883000>

Emil Ibrahimov

Aspirant, Department of Finance Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Beresteyskyi (Pompeogy) Ave., 54/1, Kyiv, 03057, Ukraine,
e-mail: emilibrahimov98@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4389-3455>

Abstract. *The purpose of the article is to study the evolution of the structural and functional characteristics of the revenues of the State Budget of Ukraine, to identify the main changes that have occurred during different stages of development of the country's budget system, and to assess the impact of these changes on the financial stability and development of the state. The paper identifies how changes in the economic situation, political conditions and international relations affect the*

structure of revenues, as well as what factors facilitate or complicate these transformations.

General scientific research methods (analysis and synthesis, induction and deduction, historical and logical methods) are used to assess the changes that have occurred in the structure of budget revenues at different stages of Ukraine's development. The research methods include analysis of legislative acts regulating the budget system of Ukraine, as well as comparison of the stages of budget reforms with the structure of state budget revenues.

The results of the study indicate significant changes in the structure of the state budget revenues of Ukraine, from a centralized financing model to a modern system that actively includes external transfers, international grants and loans. Since the 1990s, changes in the structure of revenues have been accompanied by adaptation to international standards, the introduction of budget classification, and the growing role of external financing due to political and economic crises. Of particular importance are revenues from the European Union and other international partners, which have become an important part of the budget's revenues after 2022.

The conclusions of the study suggest that the evolution of the state budget revenues of Ukraine reflects the overall economic, political and social transformations that have taken place in the country since its independence. Despite the change in the sources of budget formation, its main function remains unchanged - to provide financing for public needs. At the same time, the structure of revenues has undergone significant changes: from the centralized model of the 1990s, it has gradually transformed into a more transparent and balanced system. In particular, revenues were distributed among the levels of government, adapted to international standards, and the role of tax revenues and international financial support increased significantly.

Keywords: *state budget revenues, budget system, budget reforms, tax revenues, non-tax revenues, economic transformations, external transfers.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема еволюції структурно-функціональних характеристик доходів Державного бюджету України набуває особливої актуальності в умовах постійних змін економічного середовища, політичних трансформацій та інтеграційних процесів. Державний бюджет є основним фінансовим інструментом реалізації економічної політики країни, а його доходна частина визначає можливості фінансування стратегічних напрямів розвитку, забезпечення соціальних гарантій та підтримки економічної стабільності. Упродовж понад трьох десятиліть незалежності України структура доходів бюджету зазнавала суттєвих змін, що було зумовлено як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами. Дослідження цієї проблематики має важливе значення як з наукової, так і з практичної точки зору. По-перше, аналіз еволюції структури доходів бюджету дозволяє оцінити ефективність прийнятих фінансових рішень, виявити недоліки бюджетної політики та визначити перспективи її удосконалення. По-друге, результати дослідження можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо підвищення стабільності бюджетної системи, оптимізації структури доходів та забезпечення фінансової самодостатності держави. Загалом, вивчення трансформацій доходної частини Державного бюджету України є важливим етапом у формуванні стратегії ефективного управління державними фінансами в умовах сучасних економічних і геополітичних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження, присвячені структурно-функціональним характеристикам доходів Державного бюджету України, підтверджують важливість цієї теми в контексті економічної та фінансової стабільності країни. Зокрема, роботи Бея С. О. [1] та Любчака І. С. [10] аналізують трансформацію доходної частини бюджету в умовах змін економічної ситуації та бюджетної політики. Дишлева

І. О. [5] акцентує увагу на правових аспектах механізму формування доходів, а дослідження Єфіменко Т. І., Олейнікової Л. Г. та Свиридовської А. О. [6] розглядає мобілізацію внутрішніх доходів у період кризових явищ.

Окремі публікації, зокрема Назаркевича І. Б. та Шутка А. М. [15], досліджують роль податкових надходжень у структурі доходів бюджету, а робота Сокирка О. С. і Шепиленка В. Ю. [21] відстежує загальні тенденції змін у структурі доходів держави. Аналіз бюджетної статистики проведено в роботах Тимоця М. В. [24] та Мотузки О. М. [14], що дозволяє оцінити динаміку змін і взаємозв'язок між податковими, неподатковими надходженнями та зовнішніми фінансовими ресурсами.

Аналіз наукових досліджень свідчить про значну увагу до питань формування та трансформації доходної частини Державного бюджету України, зокрема в контексті змін податкової політики, кризових явищ та зовнішнього фінансування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний масив наукових досліджень, еволюція структурно-функціональних характеристик доходів Державного бюджету України потребує подальшого вивчення. Зокрема, недостатньо розглянуто зміни у структурі доходів на різних етапах розвитку бюджетної системи, вплив бюджетних реформ на стабільність доходної частини бюджету, а також адаптацію структури доходів до міжнародних стандартів. Дослідження спрямоване на виявлення ключових закономірностей змін у структурі доходів бюджету та визначення перспектив удосконалення бюджетної системи. Потенційний внесок полягає у формуванні комплексного підходу до аналізу еволюції бюджетних доходів, що дозволить розширити наукове розуміння цього процесу та сприятиме розробці ефективних заходів бюджетної політики. Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень бюджетної системи України, а також для практичного вдосконалення механізмів управління доходами Державного бюджету.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в дослідженні еволюції структурно-функціональних характеристик доходів Державного бюджету України, виявленні основних змін, що відбулися протягом різних етапів розвитку бюджетної системи країни, а також оцінці впливу цих змін на фінансову стабільність і розвиток держави. У ході дослідження передбачається виявити ключові тенденції змін у складі доходів, визначити чинники, що впливали на їхню динаміку, а також оцінити ефективність запроваджених реформ. Важливим завданням є аналіз сучасних викликів у сфері бюджетного фінансування та пошук шляхів забезпечення фінансової стійкості держави в умовах зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Доходи Державного бюджету України є ключовим елементом фінансової системи держави. Їх структура та функції змінювалися під впливом економічних, політичних і соціальних факторів.

У табл. 1 представлено визначення поняття «доходи Державного бюджету» у вітчизняній науковій літературі. Аналіз цих визначень важливий для усвідомлення еволюції теоретичних підходів до бюджетних процесів.

Таблиця 1

Визначення поняття «доходи Державного бюджету» у вітчизняній науковій літературі

Автор	Визначення	Ключові аспекти визначення	Авторський коментар
Карлін М. І.	Фінансові ресурси держави, що використовуються для виконання функцій, закріплених законами за державою [8, с.70].	Доходна частина бюджету як фінансовий ресурс для виконання державних функцій.	Визначення є загальним, не деталізує джерела доходів, але підкреслює їхню роль у виконанні законодавчо визначених функцій.
Бей С. О.	Фінансові ресурси, які надходять до органів державної влади на безповоротній основі для успішного виконання	Доходи як безповоротні фінансові надходження для	Додається важливий аспект безповоротності доходів, що дозволяє чіткіше розмежувати

	поставлених перед ними завдань і функцій відповідно до чинного законодавства [1, с.8].	виконання завдань і функцій держави.	бюджетні надходження та позики.
Миськів Г. С.	Частина централізованих ресурсів держави, які необхідні для виконання нею відповідних функцій [13, с.107].	Доходи як частина централізованих державних ресурсів.	Зазначається централізований характер доходів, що підкреслює їхній перерозподільчий характер.
Куцик П. О., Воронко Р. М.	Частина централізованих фінансових ресурсів держави, які врегульовані відповідними нормативними актами і необхідні для виконання її функцій [10, с.185].	Доходи як централізовані фінансові ресурси, регламентовані нормативними актами.	Визначення розширює підхід Миськіва Г. С., додаючи правове регулювання доходів.
Лазар У.О.	Сукупність грошових відносин, що виникають у державі, а також між фізичними та юридичними особами за допомогою акумуляції грошових ресурсів до загальнодержавного бюджету для подальшого використання цих ресурсів та з метою реалізації державою своїх функцій [11, с.71].	Доходна частина бюджету як результат грошових відносин між державою та суб'єктами економіки.	Визначення найбільш комплексне, оскільки охоплює не лише фінансовий аспект, а й сам механізм формування доходів.
Огонь Ц. Г.	Фінансові ресурси, сформовані на казначейському рахунку держави в процесі розподілу і перерозподілу ВВП та мобілізації податків, зборів і обов'язкових платежів до бюджет [16, с.49].	Доходи як результат мобілізації податків, зборів і платежів, що формуються через розподіл і перерозподіл ВВП.	Визначення акцентує увагу на механізмах формування доходів бюджету, підкреслюючи їхній зв'язок із податковою системою та розподільчими процесами.

Джерело: власна розробка авторів

Усі автори наголошують, що доходи Державного бюджету є фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій держави. Зокрема, Карлін М. І. [8, с.70] та Миськів Г. С. [13, с.107] акцентують увагу на їх використанні для забезпечення діяльності держави, тоді як Бей С. О. [1, с.8]

підкреслює безповоротний характер цих надходжень. Визначення Куцика П. О. та Воронка Р. М. [10, с.185] розширює попередні підходи, звертаючи увагу на нормативно-правове регулювання доходів. Відмінності визначень полягають у деталізації джерел доходів та механізму їх формування: у деяких трактуваннях акцент зміщений на централізований характер коштів (Миськів Г. С. [13, с.107], Куцик П. О., Воронко Р. М. [10, с.185]), в інших – на сам процес акумуляції (Лазар У. О. [11, с.71]). Найбільш комплексним є підхід Лазар У. О. [11, с.71], який включає не лише фінансовий, а й економічний та соціальний аспекти, зазначаючи, що доходи бюджету формуються через систему грошових відносин між державою, фізичними та юридичними особами. Визначення Огня Ц. Г. [16, с.49] доповнює ці визначення, наголошуючи на ролі податків, зборів та обов’язкових платежів у процесі формування доходів бюджету, а також підкреслюючи їхній зв’язок із розподілом і перерозподілом валового внутрішнього продукту.

На нашу думку, доходи Державного бюджету – це сукупність фінансових ресурсів, що формуються через податкові, неподаткові та трансфертні надходження та акумулюються державою на безповоротній основі відповідно до чинного законодавства для реалізації нею своїх функцій. Таке визначення поєднує ключові аспекти наведених трактувань, акцентуючи увагу на джерелах доходів, їхньому безповоротному характері та правовому регулюванні.

З моменту здобуття незалежності бюджетна система країни зазнала суттєвих трансформацій. Еволюція складових доходів Державного бюджету України дозволяє простежити зміни у структурі бюджетних доходів протягом тривалого періоду. Перший в історії незалежної України бюджет [18], прийнятий на основі Закону України «Про бюджетну систему України» від 05.12.1990 № 512-ХІІ (втратив чинність) [17] та ухвалений 18 червня 1992 року, мав чітку структуру доходів, яка визначала фінансову базу держави в умовах перехідної економіки (рис.1).

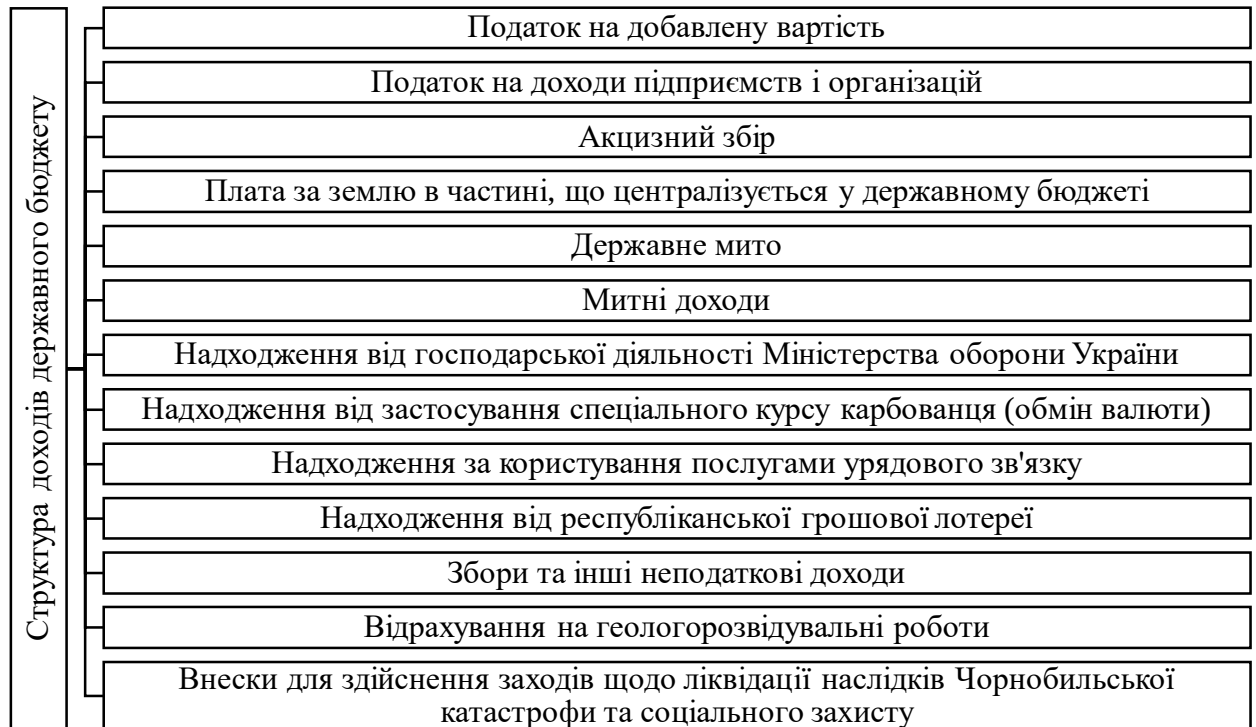

Рис. 1. Структура доходів Державного бюджету України в 1992 році

Джерело: складено авторами на основі аналізу [18]

Оснoву доходів Державного бюджету в цей період становили податкові надходження, зокрема податок на добавлену вартість, податок на доходи підприємств і організацій та акцизний збір. Це свідчить про прагнення держави забезпечити дохідну частину бюджету через оподаткування виробничої діяльності та споживання. Окрім податкових доходів, значну роль відігравали неподаткові надходження, серед яких митні доходи, державне мито, плата за землю, надходження від господарської діяльності Міністерства оборони України. Це відображало прагнення держави диверсифікувати джерела бюджетних надходжень, зокрема через плату за державні послуги та адміністративні збори. Важливу роль відігравали цільові внески підприємств, зокрема до фонду ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Це вказує на те, що бюджет виконував не лише фіскальну, а й соціальну функцію, спрямовану на вирішення екологічних та соціальних проблем.

Еволюція доходів Державного бюджету України тісно пов'язана з економічними трансформаціями та змінами в бюджетній і податковій політиці. Важливим етапом стало впровадження національної валюти – гривні – у вересні 1996 року, що стало ключовим фактором стабілізації фінансової системи та вплинуло на структуру доходів бюджету. У порівнянні з початковими бюджетами незалежної України, ухваленими у 1992-1996 роках у карбованцях, структура доходів бюджету 1997 року демонструє значну деталізацію та розширення джерел надходжень (рис.2).

Структура доходів державного бюджету	Податок на додану вартість
	Акцизний збір
	Мито
	Державне мито
	Рентні платежі за нафту і природний газ, що видобуваються в Україні, та різниця в цінах на природний газ
	Збори за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету
	Збори за спеціальне використання природних ресурсів
	Збір за забруднення навколишнього природного середовища (Фонд охорони навколишнього природного середовища)
	Збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення
	Збір до Державного інноваційного фонду та його регіональних відділень
	Надходження коштів від Державного комітету України по матеріальних резервах
	Надходження відрахувань від перевищення поточних доходів над видатками Національного банку України
	Надходження від реалізації дорогоцінних металів з Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння
	Збори та інші неподаткові доходи
	Збір до Державного фонду сприяння зайнятості населення
	Надходження до Фонду розвитку паливно-енергетичного комплексу
	Надходження збору до Фонду соціального захисту інвалідів
	Відрахування та збори на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування
	Інші надходження

Рис. 2. Структура доходів Державного бюджету України в 1997 році

Джерело: складено авторами на основі аналізу [19]

Основу доходної частини, як і раніше, складали податкові надходження, зокрема податок на додану вартість, акцизний збір і мито. Однак значно зросла роль рентних платежів, зборів за використання природних ресурсів і зборів за забруднення навколишнього середовища, що свідчить про поступовий перехід до моделі екологічного оподаткування. Це відображає прагнення держави регулювати використання природних багатств і забезпечувати додаткові надходження від видобувних галузей. Одночасно з цим запроваджено збори до спеціалізованих фондів, таких як Фонд охорони навколишнього природного середовища, Фонд соціального захисту інвалідів, Фонд зайнятості та Фонд розвитку паливно-енергетичного комплексу, що свідчить про прагнення держави фінансувати соціальні та інфраструктурні проєкти через цільові надходження. Поряд із податковими доходами зросла роль неподаткових надходжень, серед яких відрахування від діяльності Національного банку України, реалізація дорогоцінних металів, а також кошти, що передавалися з місцевих бюджетів. Це свідчить про більш активну взаємодію між центральним та місцевими бюджетами, що стало частиною процесу бюджетної децентралізації. Додаткові надходження від продажу державних резервів і матеріальних активів також відображають пошук альтернативних джерел фінансування державних витрат.

Подальша еволюція структурно-функціональних характеристик доходів Державного бюджету України знайшла відображення в реформуванні бюджетної класифікації, яке відбулося у 1998 році. З цього року бюджетна класифікація доходів в основному орієнтується на міжнародну класифікацію доходів [21, с.25]. Бюджетна класифікація дає чітко зрозуміти з якою метою був створений кожен вид доходів, відображає їхню економічну значущість, дає змогу в подальшому їх порівнювати з показниками інших країн, а також із показниками попередніх років [14, с.274]

Законодавство почало офіційно розподіляти доходи бюджету на групи (рис.3). Це стало важливим кроком на шляху адаптації бюджетної системи

України до міжнародних стандартів та принципів прозорого управління державними фінансами.

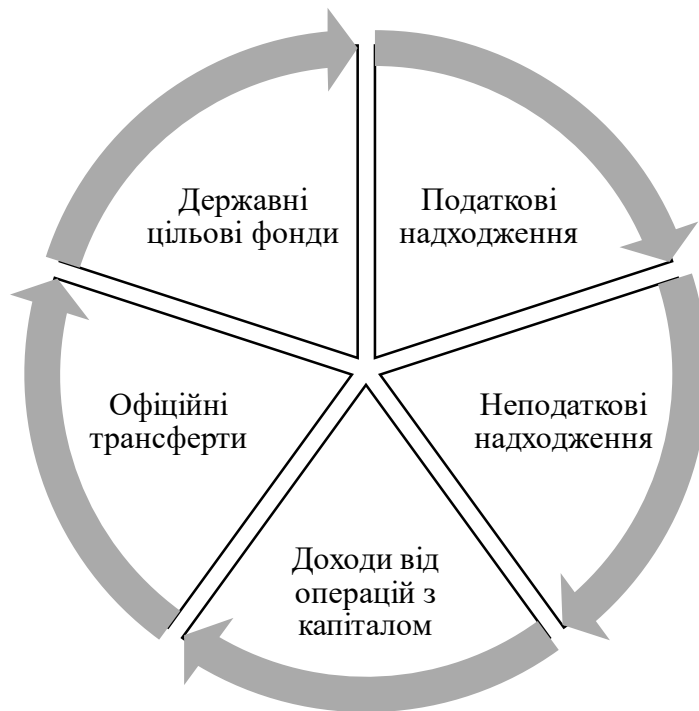

Рис. 3. Структура доходів Державного бюджету України в 1998 році
Джерело: складено авторами на основі аналізу [20]

Запровадження чіткої класифікації дозволило більш системно та прогнозовано формувати доходну частину бюджету. Податкові надходження залишалися основним джерелом доходів, що відповідало світовій практиці бюджетного фінансування. З'явилася окрема категорія доходів від операцій з капіталом, яка передбачала надходження від приватизації державного майна, що стало важливим фінансовим інструментом у період ринкових реформ. Офіційні трансферти як новий елемент бюджетних доходів відображали взаємодію держави з міжнародними організаціями, зокрема отримання фінансової допомоги та грантів. Це було особливо важливо в умовах інтеграції України у світові економічні процеси. Державні цільові фонди, які раніше існували як окремі статті бюджету, стали більш структурованими, що

дозволило ефективніше фінансувати соціальні, екологічні та інфраструктурні програми.

Подальший розвиток структурно-функціональних характеристик доходів Державного бюджету України відбувався у контексті реформування бюджетної системи та переходу від централізованої моделі, успадкованої від Радянського Союзу, до сучасних принципів бюджетного менеджменту. До 2001 року бюджетна система України залишалася висококонцентрованою, що обмежувало фінансову автономію регіонів та ускладнювало ефективне управління державними фінансами [22, с. 386].

Кардинальні зміни розпочалися з ухвалення Бюджетного кодексу України 2001 року [3], який замінив застарілий Закон України «Про бюджетну систему України» та заклав основу для децентралізації бюджетних потоків, чіткішого розмежування доходів між рівнями влади та впорядкування процесу бюджетного планування. Однією з ключових змін стало визначення порядку ухвалення закону про Державний бюджет України. Відповідно до нового кодексу, бюджет мав бути прийнятий Верховною Радою України до 1 грудня року, що забезпечувало стабільність та передбачуваність бюджетного процесу. Важливим кроком стало впровадження програмно-цільового методу, який дозволив більш ефективно планувати та контролювати використання бюджетних коштів. Реформа також торкнулася структури доходів бюджету: було закріплено принцип закріплення податкових та неподаткових надходжень за державним та місцевими бюджетами, що посилило фінансову спроможність регіонів.

У 2010 році було ухвалено новий Бюджетний кодекс України [2], який деталізував бюджетний процес, але не встановлював конкретних термінів ухвалення закону про Державний бюджет, залишаючи це питання на розсуд Регламенту Верховної Ради України. Це рішення відображало прагнення держави до більш гнучкого управління бюджетним процесом, однак водночас могло створювати ризики затримки ухвалення бюджету в політично

нестабільні періоди. Структура доходів Державного бюджету України у постреформений період зазнала подальшої модернізації. Податкові надходження залишалися основним джерелом фінансування, проте збільшилася частка неподаткових доходів за рахунок активного управління державним майном, дивідендів державних підприємств та екологічних зборів. Значну роль почали відігравати трансферти між рівнями влади, що стало важливим інструментом фінансового вирівнювання між регіонами. Змінювалася також роль державних цільових фондів: деякі з них, зокрема Фонд ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, поступово втрачали своє значення, тоді як інші, пов'язані із соціальним захистом та розвитком інфраструктури, навпаки, набували більшої ваги.

Структурно-функціональні характеристики доходів Державного бюджету України після 2022 року відзначаються суттєвими змінами, спричиненими новими економічними та геополітичними викликами. В умовах повномасштабної війни та значного скорочення внутрішніх джерел надходжень особливого значення набули зовнішні фінансові ресурси, що надходять від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та донорських установ. Ці кошти спрямовуються не лише на покриття дефіциту бюджету, а й на відновлення економіки, підтримку соціальної сфери та посилення обороноздатності держави. Якщо раніше міжнародна фінансова допомога мала переважно проектний характер і спрямовувалася на конкретні реформи або інфраструктурні ініціативи, то після 2022 року вона стала критично важливим елементом загального бюджету. Значну частину цих коштів становлять гранти та пільгові кредити, що дозволяє державі зменшувати боргове навантаження та фінансувати ключові бюджетні статті.

Попри збільшення зовнішніх надходжень, зберігається важливість традиційних джерел доходів. Податкові надходження, зокрема податок на додану вартість та акцизний податок, залишаються основою бюджетного

фінансування, хоча їх динаміка залежить від економічної ситуації та можливостей бізнесу працювати в умовах воєнного стану. Уряд також вживає заходів для активізації неподаткових надходжень, зокрема через ефективніше управління державним майном та дивіденди державних підприємств.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження еволюції структурно-функціональних характеристик доходів Державного бюджету України, можна зробити висновок, що розвиток бюджетної системи України відображає складні процеси трансформації економіки та державного управління. У перші роки незалежності бюджетна система України характеризувалася централізацією доходів, значною роллю податкових надходжень та низькою часткою офіційних трансфертів. До 1996 року доходи обліковувалися в карбованцях, а після грошової реформи – у гривнях, що забезпечило макроекономічну стабільність. З 1998 року відбулося структурне реформування доходної частини бюджету, що відповідало міжнародним стандартам бюджетної класифікації. Доходи почали поділятися на податкові, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти та надходження від державних цільових фондів. Цей підхід дозволив уряду більш ефективно прогнозувати надходження та планувати видатки. Прийняття Бюджетного кодексу 2001 року започаткувало процес децентралізації, що змінило розподіл доходів між державним та місцевими бюджетами. Подальші зміни, закріплені Бюджетним кодексом 2010 року, надали гнучкості бюджетному управлінню, а структура доходів продовжила адаптуватися до економічних реалій. Починаючи з 2022 року, ключову роль у наповненні бюджету відіграють зовнішні надходження від Європейського Союзу, міжнародних організацій, урядів іноземних держав та донорських установ.

Аналізуючи всі досліджені роки, можна зробити висновок, що функція бюджету залишається незмінною – фінансування державних потреб, проте його структура зазнала значних змін. Від централізованої моделі 1990-х років

бюджет еволюціонував до більш збалансованої та прозорої системи з розмежуванням доходів між рівнями влади, адаптацією до міжнародних стандартів та збільшенням ролі міжнародної фінансової підтримки.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз впливу зовнішніх трансфертів на економічну незалежність України та пошук шляхів оптимізації внутрішніх джерел доходів. Використання порівняльного аналізу з іншими постсоціалістичними країнами, які пройшли схожий шлях трансформацій, може дати цінні орієнтири для України.

Список використаних джерел

1. Бей С. О. Формування доходної частини Державного бюджету України. *Дев'яті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія* : зб. наук. праць. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. С. 8-12.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 01.02.2025).
3. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 № 2542-III (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2542-14> (дата звернення 01.02.2025).
4. Гордієнко Л. А., Пасічник Ю. В., Ломако Є. П. Фінансовий концепт біхевіористичного підходу при формуванні доходів Державного бюджету України. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2023. № 30. С. 49-54.
5. Дишлева І. О. Механізм формування доходів Державного бюджету України: правовий аспект. *Правничий вісник Університету "КРОК"*. 2019. № 34. С. 90-97.
6. Єфименко Т. І., Олейнікова Л. Г., Свиридовська А. О. Мобілізація внутрішніх доходів держави в надзвичайних ситуаціях: протидія розмиванню податкової бази та виведенню прибутку з-під оподаткування. *Фінанси України*. 2023. № 8. С. 7-37.

7. Зубенко В. В. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: навч. посіб. Київ: ІБСЕД, 2017. 184 с.
8. Карлін М. І. Суспільні фінанси України: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 304 с.
9. Краус Н. М., Марченко О. В. Актуальні проблеми фінансів та економіки: навч. посіб. Київ: Аграр Медіа Груп, 2023. 286 с.
10. Куцик П. О., Воронко Р. М. Облік та фінанси : навч. посіб. Львів: вид-во ЛТЕУ, 2023. 345 с.
11. Лазар У.О. Парламентський контроль за публічними фінансами: фінансово-правовий аспект: монографія. Чернівці, 2023. 175 с.
12. Любчак І. С. Формування доходів Державного бюджету в умовах трансформації економіки. *Економічний вісник університету*. 2023. № 58. С. 61-67.
13. Миськів Г. С. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
14. Мотузка О.М. Статистичний аналіз доходів Державного бюджету України. *Статистика та економіка, аналіз*. 2015. № 1. С. 23–27.
15. Назаркевич І. Б., Шутко А. М. Роль податків у доходах Державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2022. № 9. С. 139-143.
16. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: напрями реструктуризації та вдосконалення : дис... д-ра екон. наук: 08.04.01. Київ. нац. екон. ун-т. К., 2004. 442 с.
17. Про бюджетну систему України: закон України від 05.12.1990 № 512-ХІІ (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-12> (дата звернення 01.02.2025).
18. Про Державний бюджет України на 1992 рік: закон України від 18.06.1992 № 2477-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2477-12> (дата звернення 01.02.2025).

19. Про Державний бюджет України на 1997 рік: закон України від 27.06.1997 № 404/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 01.02.2025).

20. Про Державний бюджет України на 1998 рік: закон України від 04.03.1998 № 170/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 01.02.2025).

21. Сироветник О. С. Доходи Державного бюджету: економічний зміст, особливості формування та вплив на систему міжбюджетних відносин. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 1. С. 272-278.

22. Ситник Н. С., Субицька Д. Я. Проблеми та перспективи становлення та розвитку бюджетного менеджменту в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 10. С. 385-389.

23. Сокирко О. С., Шепиленко В. Ю. Тенденції формування доходів Державного бюджету України. *Бізнес Інформ*. 2022. № 3. С. 87-92.

24. Тимоць М. В. Оцінка структури доходів Державного бюджету України. *Економічний вісник*. 2021. № 7. С. 176-183.